

پوشاندن عیب مردم

یکی از صفات خداوند مهربان، ستار العیوب بودن خداست. **يَا سَتَّارَ الْغُيُوبِ** ای پوشاننده عیبها¹

يَا سَاتِرَ كُلِّ مَغْیُوبٍ²

ای عیب پوش هر عیبی

يَا مَنْ سَتَرَ الْقَبِيحَ يَا مَنْ لَمْ يُؤَاخِذْ بِالْجَرِيرَةِ يَا مَنْ لَمْ يَهْتِكِ السِّتْرَ³ ای که کار زشت را پنهان کنی ای که کسی را به گناه نگیری، ای که پرده کس نداری.

يَا سَاتِرَ الْعُورَاتِ⁴ ای پرده پوش بر عیبها

يَا كَرِيمَ الصَّفْحِ⁵ ای بزرگوار چشم پوش

چون خداوند بندگان را دوست دارد و هرکس کسی را دوست داشته باشد عیب او را بر ملا نکرده و نزد دیگران رسوایش نمیسازد.

آي رَبِّ جَلَّلَنِي بِسِ تَرِكَ وَأَعْفُ عَنِّي

به فضل خویش ببخش با عفو خود بر من نیکی کن و منت گذار، پروردگارا مرا به پوشش خود بیوشان

تَوْبِيخِي بِكَرَمٍ وَجْهَكَ فَلَوْ اَطَّلَعَ الْيَوْمَ عَلَي دَنبِي غَيْرَكَ مَا فَعَلْتُهُ

و به کرم ذات از سرزنش کردن من درگذر پس اگر دیگری جز تو بر گناهم آگاه می شد آن گناه را انجام نمی دادم

وَلَوْ خِفْتُ تَعْجِيلَ الْعُقُوبَةِ لَا اجْتَنَيْتُهُ لَا لِتَكَ اَهْوَنُ النَّاطِرِينَ وَآخَفُ

و اگر از زود به کیفر رسیدن می ترسیدم باز هم خودداری می کردم و اینکه با این وصف گناه کردم نه برای آن بود که تو سبک ترین بیندگانی

بَلْ لِتَكَ يَارَبِّ خَيْرُ السَّاتِرِينَ وَأَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ [عَلَي الْمُطَّلِعِينَ]

و یا بی مقدارترین مطلعین هستی بلکه برای آن بود که تو ای پروردگار من، بهترین پوشندگان و حکم کننده ترین حاکمان

وَأَكْرَمُ الْأَكْرَمِينَ سَتَّارُ الْغُيُوبِ عَفَّارُ الذُّنُوبِ عَلَّامُ الْغُيُوبِ تَسْتُرُ

¹ جوشن کبیر - فراز 12

² دعای جوشن کبیر - فراز 10

³ جوشن کبیر - فراز 22

⁴ جوشن کبیر - فراز 24

⁵ جوشن کبیر - فراز 34

و گرامی‌ترین گرامیان و پوشاننده عیوب و آمرزنده گناهانی. گناه را به کرم می‌پوشانی

الدَّٰثِبَ بِكَرَمِكَ وَتُوَخَّرُ الْعُقُوبَةُ بِحِلْمِكَ فَلَكَ الْحَمْدُ عَلَي حِلْمِكَ بَعْدَ

و کفر را به واسطه بردباری‌ات به تأخیر اندازی پس تو را ستایش سزا است بر بردباری‌ات، پس

عَلِمَكَ وَعَلَي عَفْوِكَ بَعْدَ قُدْرَتِكَ وَبِحَمْلِنِي وَيَجَرِّئَنِي عَلَي

از دانستن و بر گذشتت پس از توانایی داشتن و همین گذشت تو از من مرا وادار کرده و دلیر ساخته بر

مَعْصِيَتِكَ حِلْمَكَ عَنِّي وَيَدْعُونِي إِلَى قِلَّةِ الْحَيَاءِ سَإِثْرَكَ عَلَي

نافرمانی‌ات و همان پرده پوشی‌ات بر من مرا به بی شرمی واداشته

وَيَسِّرْ عَنِّي إِلَى التَّوَتُّبِ عَلَي مَحَارِمِكَ مَعْرِفَتِي بِسَعَةِ رَحْمَتِكَ

و همان معرفتی که من به فراخی رحمت دارم و بزرگی عفو تو مرا به دست زدن به کارهای حرام شتابان می‌کند

⁶وَعَظِيمَ عَفْوِكَ يَا حَلِيمُ يَا كَرِيمُ يَا حَيَّ يَا قَيُّوْمُ يَا غَافِرَ الدَّٰثِبِ

ای بردبار، ای بزرگوار، ای زنده و ای پاینده، ای آمرزنده گناه،

در این مناجات به اینکه خدا چقدر خوب است که عیبهای بندگانش را می پوشاند، اشاره شده است. اگر خدا عیبهای ما را اشکار می کرد مردم هم را سنگباران می کردند. همانطور که در بعضی مناجاتها هست که اگر خدایا تو عیبهای مرا نمی پوشاندی مردم مرا سنگباران می کردند و بعد مردنم مرا دفن نمی کردند!

و نیز وارد شده است که: «در قیامت بنده ای را می آورند که گریزان است، خدای سبحان که چرا گریه می کنی؟ می گوید گریه می کنم بر آنچه از عیوب و بدیهای من در نزد آدمیان و فرشتگان آشکار خواهد شد. خداوند می فرماید: ای بنده من تو را در دنیا با کشف عیوب و اعمال ناشایست تو رسوا نکردم، و حال آنکه گناه می کردی و می خندیدی! چگونه امروز تو را رسوا می کنم و حال آنکه معصیت نمی کنی و گریانی!»⁷

و در خبر دیگر آمده است که: «رسول خدا (صلی الله علیه و آله) از خدای سبحان درخواست می کند که امت او را در حضور فرشتگان و پیامبران و دیگر امتان محاسبه نکند

⁶دعای ابو حمزه ثمالی

⁷جامع السعادات؛ ج ۲، ص ۲۰۹.

تا عیبهای آنها بر اسیشان ظاهر نگردد بلکه طوری آنها زامحاسبه کند که بجز خدای سبحان و پیغمبر او دیگری بر گناهانشان آگاه نشود ، و خطاب الهی رسد که: ای حبیب من به بندگان خود از مهربانترم ، چون تو روا نداری که عیوب ایشان نزد تو آشکار شود من روا ندارم که بر تو نیز ظاهر گردد من خود به تنهایی آنان را محاسبه می کنم چنانکه جز من کسی بر لغزشهایشان آگاه نشود.^۸

امام علی علیه السلام در این مورد فرمودند

«لَوْ تَكَاشَفْتُمْ مَا تَدَافَنْتُمْ»^۹

«اگر پرده های عیوب کنار رود، یکدیگر را از روی نفرت دفن نمی کنید»

امام باقر (ع) فرمود: مؤمن به مؤمن حق واجب دارد که تا هفتاد گناه کبیره بر او پرده پوشی کند.^{۱۰}

عیب پوشی همسایه

امام سجاد (ع) می فرمایند: اما حق همسایه تو آنست که در پشت سرش آبرویش را نبری... و اگر از او چیز ناشایسته ای سراغ داری آن را پرده پوشی کنی....^[۱۱]

عیب پوشی خردسالان

^۸ جامع السعادات؛ ج ۲، ص ۲۰۹.

^۹ میزان الحکمه، ج ۷، ص ۱۵۱.

^{۱۰} ثقة الإسلام کلینی، اصول کافی، ج ۴، ص ۶۱۱، بحواله باقر کمره ای، قم، انتشارات اسوه، سوم، ۱۳۷۵ ش.

^{۱۱} طبرسی، رضی الدین حسن بن فضل، ج ۲، ص ۳۳۸، مکارم الأخلاق، سید ابراهیم میر باقری، تهران، فراهانی، دوم، ۱۳۶۵ ش.

امام زین العابدین (ع) فرمودند: حق خردسال این است که بر او رحمت آری... از خطایش بگذری و پرده‌پوشی کنی... که این خود سبب بازگشت (و اصلاح حال) اوست.^[۱۲]

حضرت رسول اکرم (ص) می‌فرمایند: خداوند باحیا و پرده‌پوش است و حیا و پرده‌پوشی را دوست دارد.^[۱۳]

حضرت علی (ع) فرمود: اگر مؤمنی را بیابم (و ببینم) بر کار بد و گناهی مشغول است همانا او را به لباس خود و یا به لباس او می‌پوشانم.^[۱۴] زیرا پرده‌داری خود گناه بزرگی است^[۱۵] و در قرآن کریم از آن نهی شده و وعده عذاب به کسانی که مرتکب این معصیت کبیره شوند داده شده است:

«کسانی که دوست دارند زشتی‌ها در میان مردم باایمان شیوع یابد، عذاب دردناکی برای آنان در دنیا و آخرت است» إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ^[۱۶]

رسول خدا (ص) فرمودند: هر کس زشتکاری مؤمنی را ببوشاند، چنان است که دختر زنده به گور شده‌ای را نجات دهد.^[۱۷]

همه	عیب	خلق	دیدن	نه	مروت	ومردی
نگهی به خویشتن کن که همه گناه داری						

12 تحف العقول، حسن بن شعبه حرانی، ج ۱، ص ۴۱۵، احمد جنتی، تهران، مؤسسه امیر کبیر، اول، ۱۳۸۲ ش.

13 پاینده، ابو القاسم، ج ۱، ص ۲۹۴، نهج الفصاحة مجموعه کلمات قصار حضرت رسول ص، تهران، دنیای دانش، چهارم، ۱۳۸۲ ش.

14 ترجمه الإیمان و الکفر بحار الانوار.

15 آشتیانی، میرزا احمد، ج ۲، ص ۳۸، طرائف الحکم یا اندرزه‌ای ممتاز، تهران، کتابخانه صدوق، سوم، ۱۳۶۲ ش.

16 نور/سوره ۲۴، آیه ۱۹.

17 محمدی ری شهری، محمد، ج ۹، ص ۴۲۲۱، میزان الحکمه، قم، دارالحديث، اول، ۱۳۷۷ ش.

مشمول غفران الهی نشدن

رسول خدا (ص) فرمود: «همه امت من بخشش می یابند، جز پرده دران...» [۱۸]

آیت الله جوادی آملی می فرماید

خداوند متعال که ستار العیوب است، می داند کجا ستاری بکند و کجا ستاری نکند. اگر کسی ستار عیوب دیگران باشد و در عین حال مخفیانه مرتکب گناهی شود، خداوند اجازه نخواهد داد اسرارش نزد دیگران افشا شود. حتی در قیامت خداوند اجازه نمی دهد کسانی که کنار یک دیگرند از اعمال هم باخبر شوند؛ بنابراین، عملکرد خود شخص بسیار مهم است. اگر کسی پرده دیگران را ندرد و آشکارا به گناه دست نیازد، خداوند، پرده اش را نمی درد. بر این اساس، کسی که با قلم و بیان و اندیشه های ناصواب خود آبروی دین خدا و مردم را می برد، به جایی می رسد که شایسته نیست خداوند متعال آبروی او را حفظ کند. در این موقعیت، خدای سبحان اجازه می دهد صاحب دلان ببینند او چه کرده است و حتی احتمال دارد در قیامت، مقابل دیگران رسوا شود^{۱۹}

از رسول خدا (صلی الله علیه و آله وسلم) روایت شده است

مَنْ تَابَ ، تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَمَرَتْ جَوَارِحُهُ أَنْ تَسْتُرَ عَلَيْهِ ، وَبِقَاعِ الْأَرْضِ أَنْ تَكْتُمَ عَلَيْهِ ، وَأَنْسَيْتِ الْحَفَظَةَ مَا كَانَتْ تَكْتُبُ عَلَيْهِ (بحار الانوار : 6 / 28 ، باب 20 ، حدیث 32)

کسی که توبه کند ، خدا توبه اش را می پذیرد و به اعضایش فرمان می رسد که « گناهانش را بر او پوشیده دارند ، و به قطعه های زمین امر می شود که گناهانش را بر او کتمان کنند ، و آنچه را کاتبان عمل در پرونده اش نوشته اند از یاد آنان می برند .

: معاویه بن وهب می گوید : از حضرت صادق (علیه السلام) شنیدم فرمود

¹⁸ پیام پیامبر ، ص ۵۹۱
پرسش ها و پاسخ ها ، ج 2 ، ص 56 .¹⁹

إِذَا تَابَ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ تَوْبَةً نَّصُوحًا أَحَبَّهُ اللَّهُ فَسَتَرَ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ . قُلْتُ : فَكَيْفَ يَسْتُرُ عَلَيْهِ ؟ قَالَ : يُنْسِي مَلَكَهُ مَا كَتَبَا عَلَيْهِ مِنَ الذُّنُوبِ . . . فَيَلْقَى اللَّهَ حِينَ يَلْقَاهُ وَلَيْسَ شَيْءٌ يَشْهَدُ عَلَيْهِ بِشَيْءٍ مِنَ الذُّنُوبِ ٢٠ .

هنگامی که بنده ی مؤمن توبه خالص می کند ، خدا به او محبت می‌ورزد ، پس در « دنیا و آخرت بر او می پوشاند ، گفتم : چگونه بر او می پوشاند ؟ فرمود : آنچه را از گناهان دو فرشته ی نویسنده بر او نوشته اند از یاد آنان می برد ، پس هنگامی که خدا » را ملاقات می کند ، چیزی که به اندکی از گناهانش گواهی دهد وجود نخواهد داشت .

خداوند پوشنده ی گناهان و عیب‌های افراد است، مراد از ستار العیوب بودن خداوند چیست؟ دو نوع ستاریت داریم، یکی تکوینی و دیگر تشریعی. تکوینی این است که خداوند انسان را چنان آفریده است که بسیاری از عیب‌هایش پنهان است؛ مثلاً صفات درون انسان مانند حسادت، تکبر، و خودخواهی و انحرافات اعتقادی پنهان است؛ اگر انسان طوری آفریده می‌شد که بشود اخلاق و اعتقادات او را از چهره‌اش فهمید، زندگی برای او بسیار مشکل می‌شد، اما خداوند به خاطر ستاریتی که دارد چنان انسان را آفرید که عیب‌هایش مخفی است اما در روز قیامت «يعرفون» . بسیماهم» که از چهره‌ها افراد شناخته می‌شوند. ستار العیوب تشریعی این است که خداوند دستور داده مردم عیب‌های همدیگر را بشناسند، غیبت نکند، تهمت نزنند و آبروی همدیگر را نریزند...

فایده ی ستار العیوب بودن چیست؟ دو فایده دارد:

1. شخصت و احترام افراد حفظ می‌شود که دادن شخصت به افراد یکی از موانع سقوط در گناه است چرا که اگر شخصی در جامعه معروف به گناه و زشتی باشد دیگر باکی برای گناه کردن ندارد، و خود را بیشتر آلوده به گناه می‌کند، اما همین که دید گناهش را پوشش دادند، شرم و حیا مانع می‌شود که گناه کند، و اینکه اسلام می‌گوید غیبت

نکن، یکی از دلایلش همین است که وقتی رسوا شد می‌گوید: حالا که آبروی ما رفت پس هر کاری که دلمان می‌خواهد انجام دهیم، و درباره‌ی تربیت بچه هم اسلام می‌گوید او را تحقیر نکن و زن و نگو که نمی‌فهمی و بی‌شعوری، بلکه به او شخصیت بده تا به ارزش خود پی ببرد و کار خلاف انجام ندهد.

فایده‌ی دوم این است که پایه‌های امتحان الهی محکم شود. اصل آزادی و اختیار با 2. ستّاریت محفوظ است؛ چرا که اگر کسی با یک گناه رسوا می‌شد دیگر گناه نمی‌کرد و گناه نکردنش به خاطر ترس از رسوایی بود، نه پایبند بودن به اصول اخلاقی و اسلامی، و تکامل شکل نمی‌گرفت و مسأله جبر پیش می‌آمد^{۲۱}

إِنَّكَ ذُوْمَنٌ قَدِيمٌ وَصَفْحٌ عَظِيمٌ وَتَجَاوُزٌ كَرِيمٌ^{۲۲}

حقیقتاً تو دارای منتی دیرینه و چشم پوشی بزرگ و گذشت بزرگواری هستی.

أَنْتَ السَّاتِرُ عَوْرَتِي وَالْمُؤْمِنُ رَوْعَتِي وَالْمُقِيلُ عَثْرَتِي

تویی پوشاننده زشتی‌ام و امنیت بخش هراسم و نادیده گیر لغزشم،

أَسْأَلُكَ يَا غَافِرَ الذَّنْبِ الْكَبِيرِ، وَيَا جَابِرَ از تو خواهم ای آمرزنده گناه بزرگ و ای شکسته‌بند

الْعَظْمِ الْكَسِيرِ، أَنْ تَهَبَ لِي مُوَبِقَاتِ الْجَرِّ الْبُئْرِ، وَتَسْتُرَ عَلَيَّ فَاضِحَاتِ اسْتِخْوَانِ شَكْسْتِهْ كِه
ببخشی بر من گناهان نابود کننده‌ام را و بپوشی بر من کارهای پنهانی
السَّرِّ الْبُئْرِ، وَلَا تُخْلِنِي فِي مَشْهَدِ الْقِيَامَةِ مِنْ بَرْدِ عَفْوِكَ وَغَفْرِكَ، رسواکننده را و مرا در
بازار قیامت از نسیم جان‌بخش عفو و آمرزش محروم نفرمایی و از

21 گفتار معصومین (ع)، جلد دوم (درس اخلاق حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی)، گردآوری: سید محمد عبدالله زاده، قم: انتشارات امام علی بن ابی‌طالب (ع)، چاپ سوم 1393.

22 دعای ابوحمزه ثمالی

وَلَا تُغْرِنِي مِنْ جَمِيلِ صَفْحِكَ وَسِتْرِكَ^{۲۳}، لباس زیبای گذشت و چشم‌پوشی خود برهنه‌ام نکنی

یکی از توصیه‌های دین اسلام، عیب‌پوشی‌های بندگان خداست. بیان عیب‌های افراد چه در غیاب آنها که غیبت به شمار می‌رود و چه در حضورشان از گناهان سنگینی است که گاه پی آمدهای جبران‌ناپذیری به همراه دارد.

عیب‌جویی بلای بزرگی است که همواره آدمیان را تهدید می‌کند و بسا کسانی که به شدت به آن گرفتارند، بی آن که عیب‌جویی خویش را عیبی بزرگ به شمار آورند. عیب‌جویی، کینه و عداوت می‌آفریند و پیوندها را بر هم می‌زند و انسان‌ها را از یکدیگر دور می‌سازد و در مقابل، عیب‌پوشی مایه تحکیم دوستی و محبت و موجب تقویت روابط اجتماعی و اعتماد و اطمینان افراد به هم است، عیب‌پوشی از صفات حضرت باری تعالی است

. در حدیثی دل‌نشین از حضرت علی علیه‌السلام می‌خوانیم: «عیب‌های مردم را تا حد ممکن پوشیده‌دار، چنان که دوست می‌داری خداوند، عیب‌های تو را از چشم مردم^{۲۴} پنهان‌دارد».

رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) می‌فرمایند: «مَنْ عَلِمَ مِنْ أَخِيهِ سَيِّئَةً فَسَتَرَهَا، سَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^{۲۵} هر که از برادر خود گناهی بداند و آن را بپوشاند، خداوند «در روز قیامت گناهان او را بپوشاند».

هفتاد گناه مومن را بپوشانید!

^{۲۳} فرازی از مناجات توأین امام سجاده علیه‌السلام

^{۲۴} نهج البلاغه ترجمه دشتی، خطبه ۱۴۵.

^{۲۵} میزان الحکمه، ج ۷، ص ۱۴۵.

امام باقر (علیه السلام) فرموده است: «يَجِبُ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ أَنْ يَسْتُرَ عَلَيْهِ سَبْعِينَ كَبِيرَةً؛ مؤمن در برابر مؤمن وظیفه دارد که هفتاد گناه بزرگ او را بپوشاند»^{۲۶}

رسول خدا (صلی الله علیه و آله وسلم) «لَا تَتَّبِعُوا عَثَرَاتِ الْمُؤْمِنِينَ فَإِنَّهُ مَنْ تَتَّبَعَ عَثَرَاتِ أَخِيهِ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَثَرَتَهُ، وَ مَنْ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَثَرَتَهُ يَفْضَحْهُ وَ لَوْ فِي جَوْفِ بَيْتِهِ؛ عیب‌های مؤمنان را جستجو نکنید، زیرا هر که دنبال عیب‌های مؤمنان بگردد، خداوند عیب‌های او را دنبال کند و هر که خداوند عیب‌هایش را جستجو کند، او را رسوا سازد گر چه درون خانه‌اش باشد»^{۲۷}

مگس‌ها روی آلودگی‌ها می‌نشینند!

امام صادق (علیه السلام): «الْأَثَرُ يُتَّبَعُونَ مَسَاوِيءَ النَّاسِ وَ يَتَرَكُونَ مَحَاسِنَهُمْ كَمَا يَتَّبَعُ الذُّبَابُ الْمَوَاضِعَ الْفَاسِدَةَ مِنَ الْجَسَدِ وَ يَتَرَكُ الصَّحِيحَ؛ افراد عیب‌جو همانند مگس هستند که روی ناپاکی‌ها و آلودگی‌ها می‌نشینند و دنبال کارهای زشت و عیب‌ها مردم هستند و «خوبی‌های آنان را نادیده می‌گیرند»^{۲۸}

اگر پنجاه نفر هم درباره شخصی قسم خوردند حرف خودش را قبول کن!

محمد بن الفضیل، عن أبي الحسن الأول (عليه السلام) قال: قلتُ له: جُعِلْتُ فِدَاكَ، «الرجُلُ مِنْ أَخَوَانِي يُلْغِنِي عَنْهُ الشَّيْءُ الَّذِي أَكْرَهُهُ فَأَسْأَلُهُ عَنْ ذَلِكَ فَيُنْكِرُ ذَلِكَ وَ قَدْ أَخْبَرَنِي عَنْهُ قَوْمٌ ثِقَاتٌ؟ فَقَالَ لِي: يَا مُحَمَّدُ كُذِّبَ سَمْعَكَ: وَ بَصَرَكَ عَنْ أَخِيكَ فَإِنْ شَهِدَ عِنْدَكَ خَمْسُونَ قَسَامَةً وَ قَالَ لَكَ قَوْلًا فَصَدَّقْهُ وَ كَذَّبْهُمْ، لَا تُذِيعَنَّ عَلَيْهِ شَيْئًا تَشْبِيهُ بِهِ وَ تَهْدِمُ بِهِ مَرْوَةً فَتَكُونَ مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ (إِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ)؛^{۲۹} شخصی به نام محمد بن فضیل می‌گوید: خدمت امام هفتم (علیه السلام) رسیدم و عرض کردم: فدایت شوم، درباره‌ی یکی از برادران دینی من کاری را نقل می‌کنند که من آن را ناخوش دارم ولی هنگامی که از خود او سؤال

²⁶ اصول کافی، ج 2، ص 207.

²⁷ میزان الحکمه، ج 7، ص 148.

²⁸ سفینه البحار، ج 2، ص 295.

²⁹ سوره‌ی نور، آیه‌ی 19.

می‌کنم انکار می‌کند با اینکه گروهی از افراد موثق و مورد اعتماد این خبر را برای من نقل کردند. امام (علیه السلام) فرمود: ای محمد گوش و چشم خود را در مقابل برادر مسلمانان تکذیب کن و اگر پنجاه نفر به عنوان شاهد قسم یاد کردند و درباره‌ی او چیزی به تو گفتند ولی خود او انکار کرد به گواهی آنان ترتیب اثر مده، سخن او را بپذیر و گفته‌ی آنها را قبول مکن. مبادا چیزی که مایه‌ی عیب و ننگ و وسیله‌ی درهم کوبیدن شخصیت و شرف انسانی او می‌گردد منتشر کنی، زیرا در زمره‌ی کسانی قرار خواهی گرفت که خداوند درباره‌ی آنها فرموده است: کسانی که دوست می‌دارند «زشتی‌ها در میان مؤمنان پخش شود برای آنهاست عذابی دردناک در دنیا و آخرت»^{۳۰}.

عیب پوشانی در سیره نبوی

پیامبر عظیم الشان اسلام فرمود

³¹ مَنْ سَتَرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ فِي الدُّنْيَا فَلَمْ يَفْضَحْهُ سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

پیامبر خدا فرمود: هر که بر عیب برادر مسلمانش در دنیا پرده پوشد و او را رسوا

نسازد، خداوند در قیامت، عیب او را بپوشاند.

همچنین حضرت در کلامی دیگر خطاب به مسلمانان می‌فرماید: «أَسْتُرُوا عَلَى إِخْوَانِكُمْ؛

³² عیوب برادران خود را بپوشانید».

ستایش از عیب پوشی خداوند در دعاها

در بسیاری از دعاها، عیب پوشی خداوند ستایش شده است. برای مثال، در فرازی از

دعای شانزدهم صحیفه سجادیه آمده است

ای معبود من! شکر و سپاس تو را که چه بسیار عیبم را پوشاندی و رسوایم نکردی و

چه فراوان گناهم را پنهان کردی و در گناهان، مشهورم نساختی و چه بسیار زشتی‌ها

³⁰ کافی، ج 8، ص 147، ح 125.

³¹ جلال الدین سیوطی، جامع الصغیر، ج 2، ص 609.

³² وسائل الشیعه، باب امر به معروف و نهی از منکر، باب 32، ح 7.

که انجام دادم و پرده آبرویم را ندریدی و بدی های آن را بر همسایگان که در جست وجوی عیب هایم هستند و بر حسودانی که تحمل دیدن نعمت هایت را ندارند، آشکار نساختی.

در دعای جوشن کبیر نیز می خوانیم: «یا مَنْ أَظْهَرَ الْجَمِيلَ وَ سَتَرَ الْقَبِيحَ؛ ای آن که زیبایی را آشکار می سازی و زشتی را می پوشانی.» در تفسیر این عبارت از دعا، روایتی: دل نشین از امام صادق علیه السلام نقل شده است که

هیچ مؤمنی نیست، مگر آنکه در عرش، صورتی دارد شبیه به صورت او در زمین. پس هرگاه کارهای نیکی چون رکوع و سجود و دیگر افعال نیکو از او صادر شود، صورت این اعمال نیکویش در عرش ظاهر شود و ملایکه آن را می بینند و بر او درود می فرستند و برایش استغفار می کنند، ولی اگر معصیتی از او سر زند، خداوند، حجابی بر آن می نهد تا ملایکه بر آن آگاه نگردند و این است تأویل: «یا مَنْ أَظْهَرَ الْجَمِيلَ وَ سَتَرَ الْقَبِيحَ»³³.

عیب پوشی در روابط همسران

عیب پوشی زن و شوهر از یکدیگر پایه های زندگی زناشویی را مستحکم می کند و روابطی صمیمانه و عاشقانه را برایشان به ارمغان می آورد. اسلام بر حفظ روابط نیک همسران، از جمله بر خطاپوشی آنان از یکدیگر بسیار تأکید فرموده است. در قرآن کریم می خوانیم: «آنها لباس شما و شما نیز لباس آنها بپوشید.» این آیه شریفه، به طور غیرمستقیم، همسران را به عیب پوشی از یکدیگر فرامی خواند؛ زیرا یکی از ویژگی های لباس پوشاندن عیب های جسمانی آدمی است.

شایسته است همسران، عادت کنند که همواره به ویژگی های مثبت یکدیگر چشم بدوزند که در این صورت، خوبی های فراوانی را در وجود همدیگر کشف خواهند کرد و در برابر آن همه خوبی، عیب هایشان کم رنگ خواهد شد.

به همسران به چشم محبت بنگرید و به جای سرزنش و ملامت، او را تمجید و «
تحسین کنید. اگر جست وجو کنید، صفات تحسین انگیز بسیاری در او می یابید. پس
جست وجو کنید».³⁴

سه روز است غذا نخورده ام!

روزی مردی در حالی که گریه می گرد پیش یکی از روحانیون رفت و گفت از فرط
ناراحتی و اندوه، سه روز است غذا نخورده ام زیرا خبر دارشدم که همسر من با دوستم
رابطه نامشروع داشته است! و بعد از این همسر من دوبار خودکشی کرده است! و الان
کسی را گذاشته ایم مواظبش باشد تا خودکشی نکند! من با این زن چه کنم؟ و خودم هم
مقصرم که ماهواره به خانه آوردم و بعد از آن اخلاق زنم عوض شد! دو فرزند ازین زن
دارم!

ان روحانی به او پیشنهاد کرد که اگر واقعا پشیمان است او را ببخشی و او را به مشهد یا
قم ببری برایت در حرم قسم بخورد و زندگی را با او ادامه دهی.

آری خداوند مهربان بسیار پرده پوش گناهان خلق است و ماهم رنگ خدایی بگیریم و
پرده پوش عیب های هم باشیم. که در این صورت بسیاری از سوء ظن ها و بدگمانی ها
نسبت به هم از بین می رود. و اگر هم طرف ما خطا کرد باید او را ببخشیم و پرده پوشی
نماییم.

یکی از مهم ترین علل حرمت غیبت انست که عیب افراد ظاهر می شود و آبروی مومن
برده می شود و این را خدا دوست ندارد. خداوند دوست دارد آبروی مومن حفظ شود
تا عزتش از بین نرود تا حرمتش شکسته نشود.

داستان عالمی که خود را به ناشنوایی زد

³⁴ کاترین پاندر، چشم دل بگشا، ص 186

گویند خانمی از یک عالمی سوال شرعی می پرسید در آن حین ناگهان خانم وضویش باطل شد! آن عالم خود را به کمری زد تا زن خجالت نکشد و آن عالم تا آخر عمر مشهور به کر بودن بود.

عیب پوشی خدا در قیامت

روز قیامت، رسول خدا(ص) از خدای متعال می خواهد هنگام حسابرسی خلائق، امت او را در حضور فرشتگان و پیامبران و امت های دیگر محاسبه نکند تا عیب های آنها آشکار نشود. پس به شیوه ای به حسابرسی ایشان پردازد که جز خدای سبحان و پیامبرش، کس دیگری از گناهانشان آگاه نشود. خداوند در پاسخ فرمود:

«ای حبیب من! من در مورد بندگانم از تو مهربان ترم؛ زیرا چنانکه تو دوست نداری عیب های ایشان نزد غیر تو آشکار شود، من هم روا نمی دارم عیب آنها حتی بر تو نیز آشکار گردد. به همین دلیل، خودم به تنهایی به حسابشان رسیدگی می کنم، به گونه ای که جز من کسی بر لغزش های ایشان آگاه نشود.»

ملا مهدی نراقی پس از بیان حدیث می نویسد: پس وقتی عنایت خدای سبحان در پوشیدن عیب بندگان تا این حد باشد، ای بی چاره مبتلا به انواع عیوب و لغزش ها و گناهان، به چه حقی پرده از عیوب بندگان خدا برمی داری، درحالی که تو خود همانند آنها به انواع عیوب و لغزش ها گرفتاری! بیندیش و فکر کن که اگر کسی گناه یا عیبی از تو را پیش مردم فاش کند، حال تو چگونه خواهد بود. پس حال دیگران را هم در افشای گناهان و عیوب آنها با حال خود مقایسه کن، زیرا از اخبار و تجربه، روشن و واضح است که هر کس دیگران را رسوا کند، خود نیز رسوا می شود. پس ای دوست من! برخود رحم کن و از این روش پروردگارت در عیب پوشی پیروی کن و بر عیب و لغزش های دیگران پرده افکن.

الْحَذَرُ الْحَذَرُ فَوَ اللَّهُ لَقَدْ سَتَرَ حَتَّى كَانَهُ «:مأم علی علیه السلام در این خصوص فرمودند
«عَفَرَ»

بر حذر باشید، بر حذر باشید! از عیب ها و گناهان به خدا قسم، خداوند عیب ها را «
.پوشانیده آن چنان که گویی بخشیده است.
و خداوند از تجسس در عیوب دیگران، غیبت کردن، و افشاگری و عیب جویی و نهی
کرده است.

کس چه می داند ز تو جز اندکی

از هزاران جرم و بد فعلی یکی

نیک می دانی تو و ستار تو

جرمها و زشتی کردار تو

هر چه کردی جمله ناکرده گرفت

طاعت ناکرده آورده گرفت

عیب پوشی در دعاها

«یا الهی فکمْ مِنْ عَیْبِ سَتَرْتَهُ عَلَی فَلَمْ تَفْضَحْنِ».

«بارالها! چه بسیار عیوبی را که تو از دیگران پنهان نمودی و آبروی مرا نبردی».

بیماری خطرناکی بنام تجسس در دیگران

عیب جویی و جستجوی ضعف های دیگران است که همینطور هم افراد پیش می روند
مانند یک بیماری در آنها رخنه می کند و بعد به مرور تمام شئون زندگی انسان را
درگیر می کند. میل به افشا کردن در برخی از افراد جامعه بسیار دیده می شود که
بسیاری از کارها را انجام می دهند تا بتوانند یک ضعفی از فردی پیدا کنند و همان
ضعف را پر رنگ کنند.

نباید در امور مردم هم باریک شد و نباید به حریم شخصی افراد وارد شد. به مرور زمان عیب جویی و جستجو کردن در ضعف های دیگران به یک نوع بیماری تبدیل می شود کسی که این خصوصیت را پیدا کند نمی میرد مگر اینکه خودش هم به همان ایراد دچار شود.

امام صادق(ع) گفت: خداوند تبارک تعالی بر بنده مومن خود ۴۰ پرده پوشانده است و اگر کسی گناه کبیره مرتکب شود یکی از این پرده ها برداشته می شود، اما وقتی نسبت به برادر مومن خود عیب جویی و زشت گویی کند یکباره همه پرده ها برای فردی که در امور دیگران دخالت می کند، برداشته می شود؛ یکباره این شخص رسوا می شود و این عیوب به زبان مردم می افتد طوری که هر خطایی هم مرتکب شود مردم باز هم این خطای او را بازگو خواهند کرد.

جاذبه افشا افراد را به خود مشغول می کند و در برخی موارد هم اهتمام افراد را متوجه افشاگری می کند. چنین موضوعی به کم ظرفیتی افراد برمی گردد.

حضرت امیر(ع) در یک حدیث کوتاهی می فرمایند «الاحْتِمَالُ قُبْرُ الْعُيُوبِ» احتمال قبر عیوب است؛ همین که ما یک ظن و گمانی ببریم که شاید این موضوع درست نباشد، بنابراین ما در درجه اول باید عملکرد دیگران را حمل بر صحت کنیم.

یکی دیگر از راه های مقابله با عیب جویی این است که ما به کارهای خودمان دقیق شویم. حضرت امیر(ع) در این مورد می گوید، خوشا به حال کسانی که آنقدر به عیوب خودشان مشغول هستند که عیوب دیگران را نمی بینند؛ خوشا به حال کسانی که فروتنی می کنند البته این فروتنی به دور از کم دیدن و خار کردن خود است.

ما بهتر است در فضایی قرار بگیریم و با افرادی نشست و برخاست کنیم که دارای خصلت های خوب اخلاقی و انسانی باشند. بنابراین اگر در جلسه ای قرار گرفتیم که عیب دیگران را بازگو می کردند نباید در چنین فضایی بمانیم یا سعی کنیم که موضوع

صحبت و بحث را تغییر دهیم. نباید هر حرفی به گوش های ما رسید به آن راه دهیم. از عوامل دیگر مقابله با عیب جویی نماندن در مجلس انسان های زمخت و سنگدل است که ما را از رحمت خداوند به دور می کند و در مقابل آن مجالست با اهل رحمت است که در درون انسان یک رحمت و دوستی نسبت به دیگران در ما ایجاد می شود. مورد دیگر هم تغافل است که نیمی از عاقلانه زندگی کردن تغافل است.^{۳۵}

در نماز میت می گوئیم **انا لانعلم منه الا خيراً** خدایا ما جز خوبی ازین شخص ندیدیم. یعنی باید در این آخرین دیدار با میت عیب بوشی کنیم و با اینکه می دانیم گناهای مرتکب شده آبروی او را حفظ کنیم

فضای مجازی یکی از مهم ترین علل و اسباب عیب جویی و تجسس در کار مردم

امروزه در فضای مجازی براحتی آبروی افراد را می برند و عیبهای آنان را برای میلیونها نفر نشان می دهند از مسئولین گرفته تا افراد عادی همه را مورد تجسس قرار می دهند یا به عنوان دوربین مخفی افراد را مسخره می کنند و...

مواظب باشیم که ما جزو آنها نباشیم و مبادا آبروی افراد را ببریم که در قیامت گرفتار خواهیم شد از کار بد دیگران تقلید نکنیم و کلیب هایی که حاوی عیبجویی و بردن آبروی مردم است برای دیگران نفرستیم و حتی خود هم نگاه نکنیم. **که فرمود** **إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا**^{۳۶}

گوش و چشم و دل ، همه ی اینها مورد بازخواست قرار خواهد گرفت.

-حضرت عیسی(ع) به اصحابش فرمود: بگوئید بینم اگر کسی ببیند گوشه ای از جامه برادرش (در خواب) کنار رفته و عورتش نمایان شده، بقیه را هم عقب می زند یا آن را می پوشاند؟ گفتند: البته آن را می پوشاند. فرمود: ابد، شما جامه را یکباره عقب می زنید.

³⁵ /https://fa.shafaqna.com/news/69348

³⁶ اسراء 36

آنها فهمیدند که سؤال جنبه مثال دارد. گفتند: یا روح الله، مقصد چیست؟ فرمود: این مثال مردی است که از برادرش عیبی بیند و نپوشاند.^{۳۷}

در روایتی مردی به پیامبر خدا(ص) عرض کرد: دوست دارم خداوند عیبهای مرا بپوشاند. حضرت فرمودند: عیبهای برادرانت را بپوشان^{۳۸}

عن امیرالمؤمنین علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: «أَشْرَفُ أَخْلَاقِ الْكَرِيمِ تَغَاْفُلُهُ عَمَّا يَعْلَمُ»^{۳۹}؛

شریف ترین اخلاق فرد بزرگوار، چشم پوشی او از آنچه [در مورد دیگران و اشتباهاتشان] می داند، است.»

2. عدم شتاب در عیب جویی دیگران:

عن امیرالمؤمنین علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: «يَا عَبْدَ اللَّهِ! لَا تَعْجَلْ فِي عَيْبِ عَبْدٍ بِذَنْبِهِ فَلَعَلَّهُ مَغْفُورٌ لَهُ وَ لَا تَأْمَنْ عَلَى نَفْسِكَ»^{۴۰}؛

ای بنده خدا! در برشمردن عیب کسی به گناهش شتاب مکن شاید گناهش بخشیده شود، و به نفس خودت اطمینان نداشته باش [که بهتر از او باشی].»

^{۳۷} حسن بن شعبه حرانی؛ تحف العقول، احمد جنتی، تهران، مؤسسه امیر کبیر، اول، 1382 ش، ص 811

^{۳۸} مجد ری شهری، مجد؛ میزان الحکمه، قم، دارالحديث، اول، 1377 ش، ج 9، ص 4221

^{۳۹} غرر الحکم، ج 2، ص 450.

^{۴۰} همان، ج 6، ص 459.

3. پیامد چشم پوشی:

عن امیر المؤمنین علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: «تَغَافَلُ يُحْمَدُ أَمْرُكَ»⁴¹؛

چشم پوشی کن تا کارت پسندیده شود.

زشتی عیب جویی

1. کینه توزترین مردم:

عن امیر المؤمنین علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: «أَمَقَّتُ النَّاسِ الْعِيَابُ»⁴²؛

کینه توزترین مردم، عیب جو است.

2. عیب جویی؛

نشانه خودپسندی:

⁴¹ همان، ج 3، ص 315.

⁴² همان، ج 2، ص 381.

عن امیرالمؤمنین علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: «عَجِبْتُ لِمَنْ يَنْكِرَ عُيُوبَ النَّاسِ وَنَفْسُهُ أَكْثَرُ شَيْءٍ مَّعَايِبًا وَلَا يَبْصُرُهَا»^{۴۳}؛

در شگفتم از کسی که عیوب مردم را زشت می پندارد در حالی که عیبهای خودش بیشتر است اما نمی بیند.»

3. بزرگترین عیبه‌ها:

عن امیرالمؤمنین علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: «أَكْبَرُ الْعَيْبِ أَنْ تَعْيِبَ غَيْرَكَ بِمَا هُوَ فِيكَ»^{۴۴}؛

بزرگترین عیبه‌ها این است که عیبی را در دیگران برشماری که در خودت هم هست.»

4. پیامد سوء عیب جویی:

عن امیرالمؤمنین علیه السلام أَنَّهُ قَالَ: «مَنْ لَمْ يَتَغَاوَلْ وَلَا يَغْضُ عَنْ كَثِيرٍ مِنَ الْأُمُورِ تَنَقَّصَتْ عِيشَتُهُ»^{۴۵}؛

^{۴۳} همان، ص 416.

^{۴۴} غررالحکم، ج 2، ص 432.

^{۴۵} همان، ج 5، ص 455.

هر کسی [از اشتباهات دیگران] چشم پوشی نکند و از بسیاری [از اشتباهات در] کارها [ی دیگران] نگذرد، زندگیش تباه می شود.

نکوهش عیب جویی

مردی روستایی، پیوسته خدمت امام صادق علیه السلام می آمد، اما مدتی امام او را ندید. حضرت از حال او جويا شد. شخصی که در محضر امام بود خواست از مرد روستایی عیب جویی کند و به این وسیله از ارزش او نزد امام بکاهد. گفت: «آن مرد، دهاتی و بی سواد است و چندان آدم مهمی نیست.» امام فرمود: «شخصیت انسان در عقل او و شرافتش در دین او و برتری اش در تقوای اوست. زیرا مردم از نظر نسل یکسانند و همه از بنی آدم هستند و مزایای مادی ارزش آفرین نیست.» آن مرد از سخنانش شرمنده شد و دیگر چیزی نگفت.^{۴۶}

استثنائات

عیب افراد بدعت گزار را باید افشا نمود افرادی مانند موسس فرقه هایی مانند بهائیت و هاییت و انجمن حجتیه و گروه منافقین و گروه فرقان و... همچنین در مواردی باید عیب فرد را بیان کرد مانند انجایی که درباره دختر و پسری که می خواهند ازدواج کنند از انسان تحقیق می کنند باید راستش رو گفت و پنهان کاری نکرد. مخصوصا اگر یکی از اندو منحرف اخلاقی یا دینی باشد.

فلان طلبه چای می خورد!

نقل شده است که:

شخصی خدمت شیخ رسید و به او گفت: فلان طلبه چای می خورد! (گویا در آن زمان چای به این صورت کنونی مرسوم نبوده و جز تشریفات به حساب می آمده است) و با این سخن می خواست سعایتی کرده باشد که شیخ حقوق آن طلبه را کم کند، ولی شیخ رو به او کرده و گفت: خدا رحمت کند که این مطلب را به من گفتی، و دستور داد تا اضافه بر ماهیانه آن طلبه، مخارج چای را نیز از بیت المال به وی بپردازند تا اینکه با راحتی و آسایش بیشتر به تحصیل خود ادامه دهد.^{۴۷}

حضرت صادق آل محمد (علیه السلام) می فرماید: «مَنْ عَيَّرَ مُؤْمِنًا بِذَنْبٍ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَرْكَبَهُ»؛ هر کس مومنی را بر گناهی سرزنش کند، نمی میرد مگر اینکه خود آن گناه را مرتکب شود. (الکافی، ج 2، ص 356)

امام خمینی در کتاب شریف «سرّ الصلوة» به صفت ستار بودن خدا توجه می دهد و می نویسد: «حق تعالی - جلت رحمته و وسعت ستاریته - ستار جمیع عورات [زشتی ها] و مقابح خلق [کارهای قبیح مردم] است، و ستر فرموده مقابح اعمالی را به پرده ملکوت، و اگر این پرده ستاریت ملکوتیه بر صور اعمال بندگان نبود و صورت غیبیه آن ها ظاهر می شد، در همین عالم رسوا و خوار می شدیم؛ لکن حق تعالی - جل شانہ - با ستاریت خود، آن ها را از انظار اهل عالم مستور فرموده ... و چنانچه حق تعالی ستار عیوب بندگان است، ستاران را دوست دارد و از هتک ستور بیزار است، پس سالک الی الله، ستار عیوب بندگان خداست، و عمر خود را در کشف ستر مردم تلف نکند و چشم خود را از عورات و عیوب بندگان خدا بپوشد و هتک ستر کسی نکند و پرده ناموس احدی ندرد، چنان که خداوند ستار، ستر عیوب او را، که از دیگران بزرگ تر و فصیح تر است،

فرموده، و بترسد از این که پرده عیوب کسی را بدرد، حق تعالی پرده ستاریت از بعض اعمال و اخلاق او بردارد و در میان جمع او را رسوا و خوار نماید» (سر الصلوة، ص 49).

یا رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم من گرد آن خانه گشتم ولی هیچ کس را آنجا ندیدم!

آمده است که روزی پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم با جمعی از اصحاب خود نشستند: بودند ناگه شخصی خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم رسید و عرض کرد: یا رسول الله در فلان خانه مردی و زنی به فساد مشغولند.

پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: این خبر تو را باید بررسی کنم و آنها را بخواهم ببینم مطلب چیست؟

چند تن از صحابه که آنجا بودند اجازه احضار آنها را خواستند، لیکن پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم هیچ یک از آنان را اجازه نداد تا اینکه حضرت علی (علیه السلام) خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم رسید آنگاه پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به علی (علیه السلام) فرمود:

یا علی تو برو و بین این ماجرا که می گویند راست است یا نه

امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) آمد تا رسید به در خانه، آنگاه چشمان خود را بر هم گذاشت و وارد خانه شد و دست بر دیوار داشت تا وقتی که گرد خانه گردید و بیرون آمد چون خدمت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم رسید عرض کرد: یا رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم من گرد آن خانه گشتم ولی هیچ کس را آنجا ندیدم. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم به نور نبوت مطلب را یافت که علی (علیه السلام) نمی خواهد آن دو را رسوا نماید لذا فرمود:

یا علی انت فتی هذه الامه یعنی: یا علی تو جوانمرد این امتی^{۴۸}

برگرفته از کتاب هزارو یک داستان از زندگی امام علی (علیه السلام)⁴⁸

عیب جویی بینا از نابینا

شخصی به نابینایی گفت: مشهور است که خدای عزوجل هر نعمتی را که از روی حکمت از بنده‌ای باز گیرد در عوض نعمتی فوق آن از روی رحمت به او عطا می‌فرماید. بگو چه نعمتی به جای کوری به تو داده شده است؟ شخص نابینا جواب داد: چه نعمتی بالاتر از اینکه روی تو را نبینم.

عیب جویی و عیب زدایی

عیب جویی و عیب زدایی هر دو با یادآوری و بازگو کردن عیب همراه است. ولی اولی با انگیزه تحقیر مطرح می‌گردد و دومی به قصد خیرخواهی و اصلاح صورت می‌پذیرد. اولی با دشمنی و خصومت و دومی با دلسوزی و نصیحت توأم است.

عذاب دردناک

کسانی که به جای انتقاد سالم و سازنده به فکر این باشند که عیبهای مردم را آشکار کنند و از حیثیت و اعتبار آنان بکاهند، مرتکب گناهی بس عظیم شده‌اند که به خاطر آن عذاب دردناکی پیش رو خواهند داشت. قرآن مجید در این باره می‌فرماید: کسانی که دوست دارند زشتی‌ها در میان مردم با ایمان شیوع یابد عذاب دردناکی برای آنها در دنیا و آخرت است و خداوند می‌داند و شما نمی‌دانید.

عیب جویی در نظر سعدی

هم عیب خلق دیدن نه مروّت است نه مردی نگاهی به خویشتن کن که همه گناه داری
راه طالبان عُقبی گَرم است و فضل و احسان تو چه از نشان مردی بجز از کلاه داری
تو حساب خویشتن کن نه حساب خلق سعدی که بضاعت قیامت عمل تباه داری

دوست واقعی

گاهی از اوقات بیان عیب دیگران از روی دوستی و خیرخواهی است. اگر شخصی که عیبش را به صورت مخفی به او تذکر داده‌اند، آدم عاقل و زیرکی باشد، گذشته از اینکه

در مقابل این عمل از دوست خود ناراحت نمی‌شود؛ بلکه از وی سپاسگزاری نیز می‌کند. حضرت علی(ع) می‌فرمایند: کسی که عیب ترا بر تو بنمایاند و در پنهان آبروی ترا حفظ کند دوست واقعی توست، او را نگهدار.

دوست و دشمن امروزه ما معمولاً کسانی را دوست خود می‌دانیم که با بیان عیبهایمان ما را ناراحت نسازد و اگر کسی از روی دوستی عیبهای ما را تذکر داد از وی ناراحت می‌شویم و او را دشمن خود می‌پنداریم. به نظر شما این ویژگی با منطق آیات و روایات سازگار است. حضرت علی(ع) در این ارتباط می‌فرمایند: کسی که عیبهای ترا بر تو آشکار کند، دوست تو و کسی که عیب ترا بپوشاند دشمن تو است.

عیب پوشی

عیب پوشی نقطه مقابل عیب جویی است. عیب پوشی و تذکر به موقع از فضیلتها و عیب جویی از رذیلتها است. عیب پوشی و جلوگیری از آبروریزی مایه تحکیم دوستی، محبت و تقویت روابط اجتماعی است در حالی که عیب جویی باعث کینه، دشمنی و تخریب روابط اجتماعی است.

بدترین عیب

عیب جویی نه تنها محیط اجتماعی را اصلاح نمی‌کند و گناه و فساد اخلاقی را درمان نمی‌کند بلکه برعکس گناه و اخلاق زشت را افزایش می‌دهد، مردم را به یکدیگر بدبین می‌سازد، بذر کینه و دشمنی را در دلها می‌افشاند، افراد را به انتقام جویی وا می‌دارد و موجبات بدبختی و تیره روزی فرد و اجتماع را فراهم می‌آورد. از اینرو حضرت علی(ع) عیب جویی را یکی از گناهان بزرگ شناخته و پیروان خود را از آن برحذر داشته است. ایشان می‌فرمایند: در کاستی‌ها و عیبهای افراد کنجکاوی نمودن خود از بدترین عیبهای گناهان است.

.....عیب

.....

.....

مولانا در دفتر دوم مثنوی معنوی، از مضرات عیب جویی می گوید. آنگاه که عیب جویان به عیب های دیگران مشغول می شوند از عیب کار خود غافل می گردند. بهتر آنست که ما به عیب های خودمان پردازیم و تا فرصت هست خود را اصلاح کرده و بیهوده در پوستین خلق نیفتیم⁴⁹.

امیر مومنان فرمود:

من اشرف اعمال الکریم، غفلته عما یعلم.

از کارهای شرافتمندانه مرد کریم آن است که از آن چه که می داند خود را به غفلت می زند (و عیب دیگران را نادیده می پندارد). (حکمت 222)

چه کسی عیب جوست؟

اصطلاح شخص عیب جو، به اشخاصی اطلاق می شود که بدی های مردم را می بینند و مهم می شمردند؛ ولی خوبی ها را نمی بینند و حتی اگر دیدند، آنها را ناچیز و غیر قابل اعتنا تلقی می کنند و برای خوبی، ارزشی قائل نیستند. این گروه، عینک بدبینی به چشم دارند و همواره در جستجوی زشتی های مردم هستند و اگر کسی ده ها صفت خوب داشته باشد و یک صفت بد، روی آن صفت بد انگشت می گذارند و مکرر به بازگویی آن می پردازند. این چنین افرادی هستند که به بیماری عیب جویی مبتلا می باشند.

امام علی (ع) فرموده‌اند: «خوشا به حال کسی که توجه به عیبش او را از توجه به عیب‌های مردم باز دارد» و یا در جای دیگر نیز فرمودند: اَيَّاكَ وَ مُعَاشِرَةَ مُتَتَّبِعِي عُيُوبِ النَّاسِ، فَإِنَّهُ لَمْ يَسْلَمْ مُصَاحِبُهُمْ مِنْهُمْ؛ بر تو باد به دوری از معاشرت با کسانی که در جستجوی عیب‌های مردمند، زیرا همنشین آنها از گزندشان سالم نمی‌ماند.»

فرق گناه علنی با گناه آشکار

اگر کسی در حریم خصوصی مرتکب گناه شود ولی گناهش به اجتماع سرایت نکند و حقوق مردم پایمال نشود نه مردم و نه حاکمیت مجاز به تجسس درباره آن شخص نیستند و همچنین حاکمان باید به این جمله نهج البلاغه «فان فی الناس عیوبا» که امیر المومنین خطاب به مالک اشتر میفرماید، توجه داشته باشند که در مردم عیب‌هایی است و مردم بی عیب نیستند و غیر از معصومین همه دارای عیب هستند و والی و مسولان سزارورترین افراد برای عیب پوشی گناه مردم هستند نه اینکه برای مردم پرونده سازی و عیب‌های آنها را آشکار کنند.

اگر عیبی ظاهر بود و گناهی بصورت علنی انجام شد و اجتماع از آن گناه ضررمی بیند در انجا باید مسولان به آن رسیدگی کنند اما گناه مخفی رسیدگی اش با خداوند است در نهج البلاغه هم نسبت به این مساله بسیار تاکید شده است که آنچه از تو ای مالک بعنوان حاکم مخفی است رسیدگی آن با خداوند است و حاکم حق ندارد وارد آن مسایل شود.

بزرگان با مثالی تعبیر میکردند: اگر کسی را دیدی شیشه شرابی در دستش هست با خود بگویی ان شالله شراب نیست و حتی اگر میدانید شراب است و برای خوردن میخواهد پس با خود این را بگویید که بیماری دارد و علاجش در خوردن آن است. یعنی تا آنجا که می شود عمل انسان های دیگر را حمل به صحت کنید. اگر این دونکته در

جامعه اسلامی رعایت شود رابطه ما ومسولین بسیار متفاوت از آنچه که در آن قرار داریم میشود⁵⁰.

امام صادق علیه السلام:

مَنْ أَحْصَى عَلَى أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ عَيِّبًا لِيَعْيِيَهُ بِهِ يَوْمًا مَا كَانَ مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الْآيَةِ قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ؛

هر کس درصدد عیب جویی برادر مؤمنش برآید، تا با آن روزی او را سرزنش کند، مشمول این آیه است: کسانی که دوست دارند، زشتی ها در میان مردم با ایمان شیوع پیدا کند، عذاب دردناکی برای آنان در دنیا و آخرت خواهد بود و خداوند می داند و شما نمی دانید.

مستدرک الوسائل، ج ۹، ص ۱۱۰، ح ۱۰۳۷۹

پیامبر اکرم(ص):

مَنْ كَشَفَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ كَشَفَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ حَتَّى يَفْضَحَهُ بِهَا فِي بَيْتِهِ؛

هر کس عیب و زشتی برادر مسلمان خود را فاش کند، خداوند زشتی او را آشکار سازد، تاجایی که او را در درون خانه اش رسوا سازد.

الترغیب والترہیب، ج ۲، ص ۲۳۹، ح ۹

امام علی علیه السلام:

لا تَوَاحِ مَنْ يَسْتُرُ مَنَاقِبَكَ وَ يَنْشُرُ مَثَالِبَكَ.

با کسی که خویبهات را می پوشاند و عیبهايت را آشکار می سازد برادری مکن.